

't Waeter komt !

Brouwershaven in de Ramp van '53

Programmaplan manifestatie zomerseizoen 2023 Brouwershaven

Stichting Cultuur & Erfgoed Brouwershaven

Stichting De Nicolaas

Ondernemersvereniging Brouwershaven

Stichting Brouwse Dag

Stichting Museumhaven Zeeland

Muziekvereniging Apollo

Januari 2023

Inleiding

De Watersnood van 1953 voltrok zich in de nacht van 31 januari op 1 februari 1953. Springtij en een noordwesterstorm stuwden het water in de trechtervormige Noordzee op tot recordhoogte. In Nederland overstroomde een groot deel van Zeeland, West-Brabant en de Zuid-Hollandse eilanden. Hierbij verdronken 1836 mensen en tienduizenden dieren; ruim 100.000 mensen verloren hun huis en bezittingen. De Ramp van 1953 veroorzaakte, behalve het enorme verlies aan mensenlevens, grote schade aan de veestapel, gebouwen en infrastructuur. De totale schade bedroeg ca. 1,5 miljard gulden (700 miljoen euro).

Schouwen-Duiveland lag in het hart van het rampgebied. Bijna het gehele eiland was onder water gelopen. Alleen de Kop van Schouwen en een hooggelegen deel bij Zierikzee zijn droog gebleven. Ook Brouwershaven werd zwaar getroffen. Toen in de vroege ochtend van 1 februari de vloedplanken aan de havenkade het begaven gutste het water het stadje in. Oude onderpuien bezweken onder de abnormale druk van het onstuimige water. De vloedplanken die de straten zouden moeten afsluiten werden overspoeld en naar alle kanten bruiste het water door de straten van Brouw de lager gelegen polders in. Op de markt en de havenkade stond het water 1,5 meter hoog. In de lager gelegen Sint Nicolaaskerk kwam het water tot 3,5 meter hoog ... In Brouwershaven zijn 3 mensen overleden als gevolg van de Ramp, tientallen mensen raakten gewond en onderkoeld en honderden mensen moesten have en goed achter zich laten. De schade aan huizen, gebouwen, wegen en dijken was enorm.

In 2023 is het 70 jaar geleden dat de Ramp zich voltrok. Op tal van plekken in zuidwest Nederland en op Schouwen-Duiveland worden de Ramp en de slachtoffers herdacht. Ook in Brouwershaven willen we uitvoerig stilstaan bij de Ramp van '53. We doen dat met de manifestatie *'t Waeter komt!* Een manifestatie waarbij we de inwoners betrekken, gelegenheid bieden tot het ophalen en uitwisselen van verhalen en herinneringen, jongere mensen en nieuwkomers meenemen in hoe het Brouwershaven is vergaan tijdens de Ramp, de nasleep daarvan en wat daar tot op de dag van vandaag nog van te zien is.

De manifestatie zelf start op 24 juni en eindigt op 9 september (open monumentdag). Maar de voorbereidingen zijn al volop begonnen. Op 28 januari jl. hebben we een inloopdag georganiseerd voor alle inwoners met de uitnodiging verhalen te delen en documenten, foto's en objecten mee te nemen die herinneren aan de Ramp. De belangstelling was groot: hele families met opa's en/of oma's die de ramp nog hebben meegemaakt zijn samen met hun kinderen en soms ook kleinkinderen naar de inloopdag gekomen. Het was een hartverwarmende, betekenisvolle bijeenkomst, die ons heeft geholpen bij het verder uitdenken van de manifestatie *'t Waeter komt!* en de verschillende programmaonderdelen. Ook hebben we die dag benut om te inventariseren hoeveel belangstelling er is om als vrijwilliger mee te doen in de uitvoering van de manifestatie.

De manifestatie *'t Waeter komt!* bestaat uit een grote tentoonstelling in de Sint Nicolaaskerk, rondwandelingen in en rond Brouwershaven langs nog zichtbare sporen van de Ramp, lezingen en presentaties en een publicatie over de Ramp in Brouwershaven. Ook komt de Urker visserkotter UK 141 naar Brouw. De UK 141 heeft

destijds samen met andere Urker vissersschepen een belangrijke rol gespeeld in het op gang krijgen van eerste reddingsoperaties op Schouwen-Duiveland, in het bijzonder ook in Brouwershaven.

't Waeter komt ! is een manifestatie die we organiseren vanuit een samenwerking met verschillende organisaties en vooral met veel betrokkenheid van de inwoners zelf. Daarmee past de manifestatie ook goed in de doelstellingen van de coördinerende Stichting Cultuur & Erfgoed Brouwershaven om meer leven in de brouwerij te krijgen, inwoners trots te laten zijn op waar ze wonen, samen te werken aan mooie en betekenisvolle initiatieven en daarmee ook meer bezoekers en toeristen naar de mooiste stad aan de Grevelingen te krijgen.

1. Programma

Tentoonstelling 't Waeter komt !

In de Sint Nicolaaskerk komt een grote overzichtstentoonstelling over de Ramp in Brouwershaven. De tentoonstelling vertelt het verhaal van de Ramp in 11 thema's:

1. Introductie De Ramp van 1953 in Zuid-West Nederland.
2. De drie dijkdoorbraken bij Brouw.
3. Brouw onder water.
4. Verhalen van inwoners. Op 28 januari jl. is een inloopochtend georganiseerd waar inwoners van Brouwershaven hun verhaal van de Ramp hebben kunnen vertellen. Deze zijn opgetekend door vrijwilligers en worden verwerkt in de tentoonstelling.
5. De eerste reddingsacties op Schouwen-Duiveland, door de Urker vissersvloot o.l.v. Hessel Snoek (held van de vissersvloot) met de UK 141. En de acties van de UK 141 bij Brouw.
6. Evacuatie van de bevolking. Direct na de Ramp moesten inwoners het gebied verlaten. Foto's en teksten van Brouwenaren in schepen.
7. Schade in de kerk. Niet alleen aan het interieur, maar ook in het fundament en de muren: volgetrokken met zoutwater. En dat is nog steeds te zien.
8. Wederopbouw. Noodreparaties door dijkwerkers, militairen (opruimen kadavers). Ook de hulp uit het buitenland (o.a. noodwoningen). Ook het verhaal van de "Moddermeisjes". De gemeente Voorburg adopteert de gemeente Brouwershaven en helpt met herstelwerkzaamheden.
9. Dichten van dijkdoorbraken met caissons. In Ouwkerk werd het laatste caisson geplaatst op 6 november 1953.
10. Maatregelen om nieuwe overstromingen te voorkomen:
 - Maatregelen korte termijn destijds: de aanleg van de keersluis in het havenkanaal van Brouw.
 - Maatregelen lange termijn: overzicht van de Deltawerken.
 - Actueel: zeespiegelstijging ... hoe houden volgende generaties hier de voeten droog?
11. Sporen van de Ramp: wat er nu nog te zien is als gevolgen van de Ramp. O.a. merktekens "tot hier stond het water", de noodwoningen, de keersluis, de Muraltblokken, gedenksteen gemeente Voorburg enz. Tevens uitnodiging om de rondwandeling te doen.

In de tentoonstellingsruimte plaatsen we een grote tekentafel voor kinderen. Elk kind dat (met ouders en/of grootouders) de tentoonstelling bezoekt wordt uitgenodigd een tekening van de Ramp in Brouwershaven te maken. De tekeningen worden geexposeerd op een grote wand, die zich in de loop der (tentoonstellings-)tijd steeds verder vult. Op de slotdag van de manifestatie wordt een prijs uitgereikt aan de drie mooiste tekeningen. De jury bestaat uit 5 oude inwoners uit Brouw die de ramp nog hebben meegemaakt.

Installatie/kunstwerk Zeespiegel

De kunstenaar/fotograaf Ank van Eekelen (familie van een inwoner van Brouwershaven) zal als onderdeel van de tentoonstelling een videoprojectie met soundscape presenteren, die het verhaal van de Ramp op kunstzinnige wijze verbeeldt.

Rondwandeling Sporen van de ramp

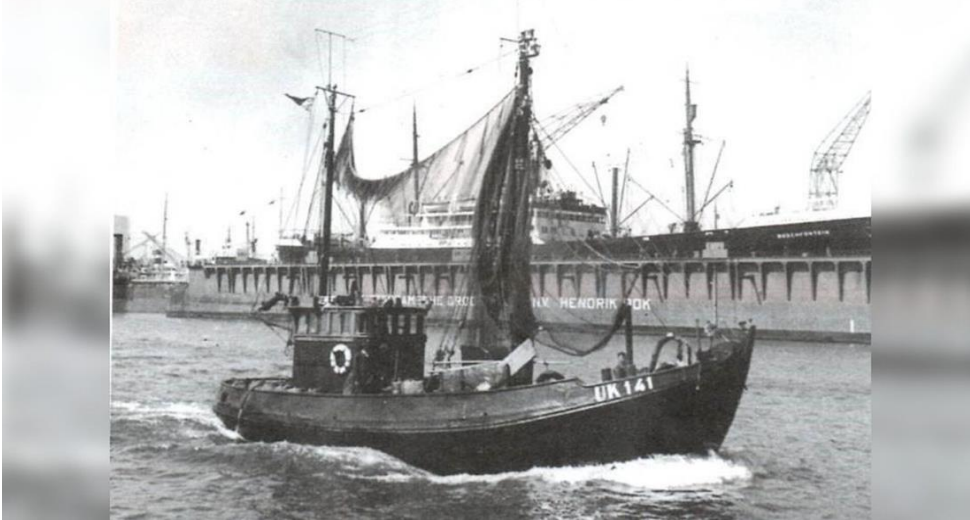
Parallel aan de tentoonstelling in de Sint Nicolaaskerk wordt in de periode van 24 juni tot en met 9 september een rondwandeling aangeboden langs zichtbare objecten, bouwkundige ingrepen en landschappelijke gevolgen van de Ramp. De rondwandeling start en eindigt in de Sint Nicolaaskerk.

Presentaties met persoonlijke verhalen

Nel de Nooijer heeft destijds als klein kind de Ramp in Brouwershaven meegemaakt. Zij heeft foto's, films en verhalen verzameld vanuit haar eigen familie verzameld maar ook van andere Brouwenaren en maakt daarvan een indringende presentatie. Deze presentatie zal op verschillende momenten gegeven worden: bij de opening en afsluiting (24 juni) en de afsluiting (9 september) van de manifestatie, maar ook op nader te bepalen moment in de tussenliggende periode.

UK 141

Het schip de UK 141 bestaat nog steeds en is geheel gerestaureerd door de Urker visser Jelle Visser, tegenwoordig in bezit van de Urker (vissers-)familie Snoek. De UK 141 zal tijdens het openingsweekend van de manifestatie (24/25 juni in de oude haven komen liggen. Aan boord zal het verhaal van de UK 141 tijdens de Ramp worden gepresenteerd.

De UK 141 is nog op een nadere manier aan Brouwershaven verbonden; na de ramp is het schip gekocht door de gebroeders De Nooijer (vader en oom van Nel de Nooijer) en heeft nog jaren dienst gedaan als Brouwse visserskotter (BH 1). Om deze reden is het idee ontstaan de Zeeuwse Hoogaars Vrouwe Adriana (ARM 17) ook dit jaar weer naar Brouw te krijgen. De ARM 17, varend erfgoed van Stichting Museumhaven Zeeland in Zierikzee, zal in de periode 24 juni – 15 juli in Brouw zijn. Stichting Museumhaven coordineert de komst van beide schepen.

Klassenbezoek

De leerlingen van OBS de Schoener uit Brouwershaven worden uitgenodigd de tentoonstelling 't Waeter komt ! te bezoeken en krijgen daar het Brouwse verhaal van de Ramp ook gepresenteerd door Nel de Nooijer. Ook andere basisscholen aan de Grevelingenkant van het eiland worden uitgenodigd, waaronder de OBS Radarschool Helchersee in Scharendijke, worden uitgenodigd.

Handwerkgroep Poortershof

Als onderdeel van de manifestatie *Opgevist & Opgedist* (2022) over de laatste 100 jaar garnalenvangst in Brouw hebben de dames van de handwerkgroep van verzorgingstehuis De Poortershof prachtige breiwerken gemaakt met schippersmotieven, waaronder Brouwse schipperstruiken. Dit is zeer goed bevallen, zodanig dat de handwerkgroep ook bij deze

manifestatie aan de slag gaat. De bedoeling is dat de dames warme dingen gaan maken zoals: sokken, shawls, mutsen, cols, lapjesdekens en omslagdoeken; kledingstukken die hard nodig ten tijde van de Ramp! Omdat de patronen van deze breiwerken makkelijker zijn dan de schipperstruien van vorig jaar kunnen er meer dames aan mee doen. In de aanloop naar en tijdens de manifestatie gaat de breiwerk elke maandag aan de slag. Vooraf zullen voorbeelden worden gemaakt die in de tentoonstelling gepresenteerd kunnen worden, waarbij bezoekers de mogelijkheid krijgen een kledingstuk te bestellen. Met die bestellijsten gaat de handwerkgroep vervolgens aan de slag.

Optreden Muziekvereniging Apollo

Als dank voor de hulp die Brouwershaven kreeg van de gemeente Voorburg heeft Muziekvereniging Apollo destijds een optreden verzorgt voor de inwoners van Voorburg. Omgekeerd heeft de harmonievereniging uit Voorburg een concert gegeven in Brouwershaven. Muziekvereniging Apollo zal samen met de harmonievereniging uit Voorburg de optredens van 1953 herhalen, maar dan in een gezamenlijke uitvoering in Brouwershaven, op de slotdag van de manifestatie op 9 september. Vertegenwoordigers van de gemeente Schouwen-Duiveland en Voorburg worden uitgenodigd hierbij aanwezig te zijn.

3. Publiciteit

De manifestatie *'t Waeter komt !* zal breed onder de aandacht van de eilandelijke en Zeeuwse bevolking worden gebracht en van de toeristen. Daartoe zullen we vanuit de centrale organisatie (Stichting Cultuur & Erfgoed Brouwershaven) een publiciteitscampagne opzetten. De campagne voorziet ook in het vervaardigen van publiciteitsmiddelen die door de deelnemende organisaties naar eigen inzicht voor aanvullende promotie van hun eigen activiteit kunnen worden ingezet.

De volgende publiciteitsinstrumenten worden ingezet:

- Persbericht/free publicity gericht op Wereldregio, de PZC, Omroep Zeeland, Lokale Omroep Schouwen-Duiveland en Lokale Omroep Punt West Ouddorp.
- Vermelding in de eilandelijke en provinciale uitagenda's en websites.
- Social media.
- Affiches *'t Waeter komt !*, te verspreiden op publieksplekken op Schouwen-Duiveland.
- Idem Driehoeksborden.
- Programmaflyer ; oplage 2000, verspreiden via bibliotheek, middenstand Brouwershaven en vakantieparken op het eiland.
- Banieren *t Waeter komt !* : bij de Grote of Sint Nicolaaskerk, ligplaats UK 141/hoogaars ARM 17, stadhuis en deelnemende winkels/horeca.

Burgemeester van Leeuwen vaart met een patrouille mee.

4. Organisatie

De manifestatie *'t Waeter komt !* bestaat uit verschillende programmaonderdelen die door verschillende organisaties worden georganiseerd. SCEB is de coördinerende organisatie. Met de betrokkenheid van verschillende organisaties moet de manifestatie een Brouwershavenbreed initiatief worden voor en door de Brouwse samenleving. De respectievelijke projecten worden zodanig opgezet dat veel Brouwenaren bij de organisatie betrokken zijn. Op deze wijze willen we bewerkstelligen dat de manifestatie bijdraagt aan de gemeenschapszin en maximale betrokkenheid van de inwoners.

Project	organisatie
Tentoonstelling <i>'t Waeter komt !</i>	SCEB / De Nicolaas
UK 141/hoogaars ARM 17 in Brouw	Museumhaven Zeeland
Presentatie Nel de Nooijer	SCEB / De Nicolaas
Handwerkgroep Poortershof	Poortershof
Rondwandeling Sporen van de Ramp	SCEB
Arrangementen horeca/winkels	OVB
Optreden in de Nicolaas	Brouwse Dag
Training vrijwilligers	allen

Deze organisaties zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van hun project. Daarnaast is SCEB verantwoordelijk voor de overkoepelende organisatie:

- Zorgdragen voor noodzakelijke afstemming met alle deelnemende organisaties.
- Zorgdragen voor benodigde fondswerving.
- Uitvoering van de collectie promotiecampagne en publiciteitsmiddelen.
- Financiële administratie en verantwoording.

Vanaf januari neemt SCEB het initiatief om een maandelijks afstemmingsoverleg te organiseren met alle betrokken organisaties in een (Coördinatieteam).

Speciaal voor het onderdeel publiciteit wordt een beroep gedaan op een marketingcommunicatie professional, bij voorkeur lokaal. Ook de tentoonstelling zal van een professionele vormgeving worden voorzien.

